

sokkal fiatalabb, kevésbé tapasztalt színészekből álló csapattal kellett dolgozni (és láthatóan díszletre, jelmezre is jóval kevesebb pénz állt rendelkezésre, mint Nyíregyházán), ezért a komáromi előadás elsősorban a színpadi játékosságra helyezi a hangsúlyt. Az előadás már az előtérben elkezdődik, az előzményeket látjuk, ahogy Bölömbér kerál (Gál Tamás) az erdőbe indul, ahol majd – Leánder (Kukola József) mesterkedése nyomán – el fog tévedni. Az erdő fáit élő szereplők formálják meg, s ez a gyermekszínjátszásból ismerős stilizált játékosság később is többször visszatér az előadásban. Később is szinte az egész színháztermet bejártsszák a szereplők, meglepő hatásokat teremt, ha váratlanul egy-egy nézőtéri járásban jelenik meg valamely figura.

Az előadás egyik legnagyobb értéke a pontos dramaturgiai munka (dramaturg: Varga Emese), amely egyrészt néhány mellékszál és egy-két túlbeszélt részlet megkurtításával tömörebbé, célirányosabbá tette a történetet, ugyanakkor igyekezett kibontani a fordulatos mese mélyén rejlő általánosabb, mitikus történetet. Honti György színrevitelének egyik legfontosabb ambíciója ezeknek a mitikus utalásoknak a színpadi megmutatása volt. A mesében a nagy színházi mítoszok felidézésének lehetőségét is látta. (A nyilvánvalóan felső tagozatosok számára készült előadásban ez is a közönségnevelés fontos eszköze lehet.) Így kerül például a varázserejétől búcsúzó Leánder kezébe pálca, amelyet éppúgy eltör mint a csodák világától végső búcsút vevő Prospero a Vihar befejezésében.

Sándor L. István



Remek (zenés) gyerekelőadásokra vágyva

Amikor megkérdezték, nincs-e kedvem írni gyerekeknek szóló előadásokról, egyrészt megörültem, mert dehogyis nincs, de jó is lesz; muszájból fogok gyerekelőadásokat nézni. Másrészt megremültem, mert általában rosszakat hallani a gyerekelőadásokról (nincs gyerekem, ritkán járok gyerek-színházba – gyerekek színházát annál gyakrabban látom). Aztán beugrott, hogy már régóta meg akarom nézni a Brémai muzsikusokat a Stúdió' K-ban, és egészen megnyugodtam. Ha netán rosszat kellene írnom, majd mindent kiegyenlítek, mert a Stúdió' K bizonyosan jó lesz. (Hogy nem pusztán az előítélet beszélt belőlem, hadd bizonyítsam azzal, hogy legutóbbi „gyerekelőadásuk”, A császár új ruhája bizony nagy színházi élményt jelentett.) Vállaltam.

A dolgok azonban kicsit másként alakultak. Bár az első előadást (A két Lotti) még a tervek szerint néztem meg, két lelkes unokahúgom kíséretében, a második alkalom – a Stúdió' K előadása - csőrepedés miatt elmaradt. (Ez lett volna az utolsó Brémai az évadban. No meg az én mentőövem.)

Más után kellett nézmem, mégis, legalább három előadás kell ahhoz, hogy elmondhassam, látam néhány előadást. A választást nehezítette, hogy egyéb elfoglaltságaim csak vasárnap délelőttönként tették lehetővé, hogy színházba menjek. Csábítóan hangzott a Bárka Menjünk világá! – játék, színház, zene alcímet viselő programja. Nosza. Ám a cím kicsit csalfának bizonyult, mint ama tünemény. Játék, az volt, vagyis inkább hagyták kézműveskedni a gyerekeket (jó, hogy vittem az unokahúgokat!) a nagyon helyes foglalkoztató lányok, színház már csak annyiban, amennyiben a Bárka Színház presszójában üldögéltünk, és zene – no, az hiánytalanul és végig volt, igaz magnóról, és egyáltalán nem gyerekekhez szólóan, inkább úgy általában, az animátorok kedvéért. Végül is festegettünk, és megragasztották nekünk a tarisznyát, ha sikerült megfogni a szárát. Félreértés ne essék. A lányok közvetlenek, kedvesek, szemlátomást van néhány környékbeli gyerek, aki rendszeresen és fesztelenül idejár, unokahúgaim is türelmesen festegettek, fonogattak (a nagyobbik kevésbé, mert ő a rögtöni sikerekre orientált, és nincs türelme a fonogatáshoz), talán csak én voltam kicsit bosszús, mert színházat, zenét és játékot vártam. (És csúsztam egy hetet.)

Hosszas ez a bevezető, érzem, de úgy gondoltam, el kell mondanom mindezt, hogy érezzék; kiéhezetten, vágyva vágytam arra, hogy lássak néhány gyerekelőadást, és igen örültem volna, ha ezek JÓK.

A Kolibri Színház, ahol már réges-rég nem „csak” a bábszínházi előadások vannak, hiszen azok már csupán elenyésző számban láthatók, nyilvánvalóan a kísérletező gyerekszínházak közé tartozik.

Novák János, a színház vezetője – úgy vélem – tényleg szívében viseli a gyerekeknek játszó színházak ügyét, ennek a speciális színjátszásnak minden problémáját jól ismeri. Csodákra persze ő sem képes. De hite, lelkesedése, tiszteletreméltó. Zeneszerzőként az ő neve fémjelzi A két Lottit, amelynek szövegírója – természetesen Kästner regénye nyomán – Béres Attila. A darab legnagyobb kérdését, az ikrek problematikáját – különös szerencse – valódi és tehetséges, helyes ikrekkel oldják meg. Rácz Kármén és Rácz Kriszta szinte mindent „kihoz” a lehetőségekből. Nem tudom, pontosan hány évesek, de kamaszságuk egyáltalán nem illúzióromboló. (Az unokahúgok is csak egyszer tették fel a kérdést, szépen suttogva persze; most akkor ők gyerekek vagy színészek?)

Ügyesnek, bár nem túl szépnek találok a díszletet. A kicsi színpad meglehetősen nehezzé teszi nagyvonalú elképzelések megvalósítását. Amire képes, azt megteszi, festett háttérrel és lakásfal-függönyeivel érzékelteti a helyszínek gyors váltását. Amit láttunk, az az eredeti történetnek jócskán leegyszerűsített változata, helyzeteit, helyszíneit és alakformálásait tekintve egyaránt. Jóindulattal azonban azt kell mondanom, ízléses, visszafogott és nem gügyögős előadást láttunk.

A gyerekek számára nyilván nem érződtek a zene áthallásai, amelyek akár direkt is lehetnek – holmi úttörőtáborok és német nyelvű területek klasszikus dalai foszlányokban ott lebegtek a történet fölött –, és ez egyáltalán nem volt bántó. Külön dicséret, hála, öröm, hogy élő emberek, élő zenét játszottak. Igaz, azt már nem mondhatom, hogy bármely szereplő ugyanígy „valódi” lett volna. Mintha mindig attól félnének a színészek, hogy a gyerekek még végül komolyan veszik őket. Pedig teszik/tennék. Jó a ritmus, jó az álom betét – itt érezhető volt, hogy bábszínházban vagyunk –, izgalmas, látványos megoldás volt a fekete színházi elemekkel operáló rémlátomás, a kettéfűrészelt bútorok, szétszakított gyerekek látomása...

Az igazi problémám az volt, hogy nem tudtam behelyezkedni az ikrek szívfájdító történetébe, mert olyan gyorsan peregtek az események, hogy alig volt idő rájuk figyelni... Ez már a századvég tempója. Izgalmasra sikeredett a regényben nem korántsem ekkora hangsúllyal szereplő főszereplő-főnök, a szomszéd festő, vagy a mostohaanya-jelölt énekesnő és a házvezetőnő figurája. Ezek a felnőtt szereplők a karikatúráját adták a figurának, ezáltal kiélesítve annak kontúrjait. A történetnek ezen pontjai kiugranak, a többi – az ismert történetrészek – kicsit homályban maradnak. Alig érzem hangsúlyosnak az egyéniség elvesztése feletti döbbenetet, noha úgy vélem, a gyereknézők gondolatait is felborzolja az ikerség kérdései. Mit jelenthet, ha valaki felfedezi, nem egyedül ő van a világon – mármint ugyanazon arccal, figurával. Ráadásul, anya/apa-hiánnyal nehezített kis életében. Ezek izgalmas kérdések, az előadás azonban – mint a gyereknek szánt előadások zöme – a sima és magától értetődő megoldásokat kínálja fel. Óhatatlanul is a könnyebb ellenállás irányába halad. Nem érthetek egyet azzal, hogy egy ilyen idilli világot kell a gyerekek elé tárni, ahol mindenki elnyeri méltó... jutalmát (lásd a festő összehozása az énekesnővel...). De a mese szokásos igazságtartalma itt senkit nem sújt. Az volt az érzésem, mint amikor a rajzfilmfigurák gyilkolásszák egymást, senki nem sajnál senkit, mert aki lezuhan a magasból, az újra feláll, akit ledarálnak, felnégyelnek, kettéhasítanak, megrázza magát és újra él.

Valahai, de nem feledett gyerekkoromban „A két Lotti” kicsit érzélgős története sokkal többről szólt. Azt a két Lottit, akkor, nagyon szerettem. Borzasztóan különböztek egymástól és nagy erőfeszítést kellett tenniük, hogy a szülők ne fedezzék fel a cserét. Meg kellett tanulniuk a másik értékeit, vagy éppen fel kellett szabadítani szorgalmassá és igen kötelességtudóvá regulálódott kis lelküket. Harcoltak. A maguk módján, de szenvedéllyel és kitartóan; magukért és a teljes családjukért. Drukkoltam értük. Most, ez a két Lotti – tisztességes megoldás volt. Mivel elmondták, tudtuk, hogy „jól” cselekszenek. Nem igazából láttuk a problémákat (lásd héjjal felvert tojás stb.), de nagylelkűen átugrottunk a megoldatlanságok felett. Az előadás nem volt magával ragadó, nem volt varázslatos, de nem volt hazug sem. Csak éppen múló benyomás volt. Vázlata annak, ami lehetett volna.

A hiba minden bizonnyal bennem van, amikor olyan élményeket keresgélek, amelyeket talán hiába is várok. A Tivoli Színházban látott Rigócsőr király ugyancsak lehangolt. Pedig egy csomó lelemény volt benne. Csakhogy. A híres-nevezetes fogás, hogy tegyük aktuálissá a régi meséket – „egy újszülöttnék...” alapon – eszébe jutott a főiskolás Divinyi Rékának is, aki a Grimm testvérek meséje nyomán jegyzi a történetet. A minden bizonnyal (ismét csak ez mondható) jó szándékú leányzó kreál is egy valamirevaló, épkezláb keretet – illetve ennek a keretnek bizonyos részeit egységessé kalapálja. Ebben van némi ráció, logika stb. És rengeteg buktató, hiba és végig nem gondoltság. Mert, ha már egyszer a keretet majd az adja, hogy a színházi jegyszedő lányokból alakul népség, katonaság, narráció – akkor miért nem ők szedik a jegyet, csak ottan álldigálnak, amikor megyünk befelé. Ha elkezd működni egy mese, felvállalva, hogy ez most mese, akkor mi-

ért léphetnek ki-be belőle szabadon – fittyet hányva a valós keret kínálta igazságokra és lehetőségekre? Vagyis, hova lépnek ki, és hova lépnek vissza? Melyik valóság a meghatározó? Sokszor úgy érzem – szerencsétlenségre, hogy Harmath Imre igazsága a lényeges, aki lévén Hatvan úrként (nem is tudom, elég pontos-e a név, merthogy csak foszlányokban őrzöm a 60-as mobiltelefonos reklámozó család főjét!) – szóval az ő reklámízü megjelenései hitelesek. Csakhogy itt más figurát kéne tudatosítani a gyerekek fejében. (Igazságtalan vagyok; amikor nem igazgatóként, hanem Eldorádó királyként szerepel, akkor a gyerekek egy kicsit megfélemednek a reklámról!)

A mese bonyodalmain át a legnagyobb empátiával sem találok semmi kapaszkodót, abban semmiképpen sem, hogy miért mesélik el most ezt a mesét (a keretjáték bugyutaságát, hogy, már ha egyszer itt vannak a gyerekek, akkor játszani kell... felejtjük el!) Adva van ugye – klasszikus képlet! – egy elkényeztetett királylány, aki sorra gúnyolja, kosarazza ki kérőit, míg el nem jön érte a megfelelő ember, aki jól megleckéztetve őt, végül visszavezeti a gazdagság gyönyörű birodalmába. Akiért pedig még azt is vállalná, hogy lent marad a porban.

Csakhogy ez egy folyamat. Megszeretni valakit, felismerni az értékeit, az eredeti mesében is több fordulat előzi meg ezt a felismerést. Ezen folyamatban az elkényeztetett királylány megtanul megdolgozni a betévő falatért, megtanul otthont teremteni és azt valamilyen módon megőrizni. Sőt, megtanul alkotni is, vagyis megtanulja a teremtő munkát. Ez valódi jellemfejlődés, valódi tanulság, valódi érték. És ez benne van a történetben.

Az, hogy itt a színpadon elhangzik – verbálisan – hogy „aki nem dolgozik, ne is egyék”... az semmi. Az, hogy a „koldus-királyfi” nekiáll főzni – NYERS krumplit hámozni bele egy lábásba, majd beletenni a félig meghámozott krumplit, kivenni a tálból és azt eszegetni – az nem főzés, nem tanítás, a SEMMI. Az maga a hazugság. Színpadon, életben egyaránt. Ehhez már csak hab a tortán, hogy nyávogó lányok jelentik a konkurenciát, akik persze mind a királylány szerepről álmodnak... hogy a kikosarozott kérők csak annyiban komikusak, hogy „kívülről” azok – de az egész hamis, igaztalan, félrevezető. Az egyetlen igaznak tűnő motívum, hogy szegény elgyötört öreg királya már régóta szeretne a dajkával egybekelni, és most végre ez is sikerül. Szerencsére erre az egészre fölösleges pluszokat, úgynevezett színészi truvájokat már nemigen pakolnak fel a játszóknak.

A színészek, akik ezekben a gyerekdarabokban lépnek fel – ez esetben a Budapest és a Honvéd Kamaraszínház színészei –, valószínűleg éppen profizmusok árnyoldalaként hozzák ilyen könnyedén ezeket a figurákat – semmi törekvés, semmi valódi szándék arra, hogy plasztikus figurákat alkossanak. Csak a vázát mutatják fel mindennek, kicsit elrajzoltan, mintha attól már gyerekeknek való lenne.

No, majd az alternatívok, és szívem minden nyitottságával betértem a RS9 Stúdiószínházba. Lábán Katit, a színház vezetőjét becsülöm, nyitott, kreatív és tisztességes színházcsinálónak tartom.

Úgy gondolom azonban, hogy ez a választás, a Hagymácska, egyszerűen egy balfogás. (Megint csak nézhetnénk, úgy nagy általánosságban, mitől lenne működő és jó egy gyerekszínház, s ez milyen mértékben függ attól, milyen darabokat játszanak?)

Tiszta képtelenségnek tűnik, hogy ezt a mesét ennyire megették nálunk – beszélhetnénk itt csak a természettudományos balfogásokról; Cseresznyecske beleszeret Hagymácskába – abszurdum, a legkisebb Hagymácska nagyobb, mint Tökapó, s legifjabb hajtása (a zsenge újhagymácska) megkönnyeztet mindenkit! A gyerekek tudják, hogy nem így van, rá is kérdeznek – „ugye, az újhagyma nem is csíp?!” – suttogja barátnőm izgő-mozgó, ficere gyereke. Aki amúgy igazán rendesen viselkedik, ha elvárják tőle, hogy esküt tegyen, tesz – „nem árurom el, hol van Tökapó háza!”. És ő nem is árulja. Hanem ismert tévés személyiség nyafizó gyermeke, aki már műsor előtt felhívja magára a figyelmet, az bizony az első adandó alkalommal elárulja. Csak megjegyzem, ez az általános nagy buktató, és ezt hányszor leírták, elmondták már! Egyszer kérdezni a gyereket, és meghallani, amit mond, majd ugyanezt öt perc múlva nem tenni. Mármost nem hallani meg. Más mindenki hallja, és fűjjognak, csak az érintett Paradicsom-lovag és Citromhercegnő nem hallja, pedig micsoda alkalom lenne. Ennyit az interaktivitásról. Sorolhatnám. Nem teszem. Úgy tünne, a kákán is csomót keresek. Az alternatív színészek ugyanolyan távolságtartással és hűvösen, kívülről fogalmaznak, mint a rutinosabb hivatásosok. A jelmezekbe is beleköthetnék; amíg igen látványosnak ítélem meg a Citrom vagy a Paradicsom külső megjelenését, nem igazán értem, miért deformált a Narancs, miközben ő is grófnő, tehát nem másodosztályú árú. És persze nem értem a veteményeskert hierarchiáját se tisztán; ha csak Paradicsom férfi, no, meg a Tök, akkor nem csoda, hogy Hagymácskának nagy a keletje. De hogy jön össze ez a

sok zöldség? És ha már végig Tökapó házát akarják megvédeni, akkor miért feledkeznek meg erről mindenki a végére? És tessék mondani, mi itt a tanulság? Még rengeteg kérdést tudnék felvetni, azért nem teszem, mert tudom, hogy ez az előadás a tisztességes szándékúak közül való.

Ha végiggondolom, kell-e nekem egy ilyen Hagymácska-mese, készen a válasz. Nem. Én maradnék a normális és hagyományos meséknél. Nincs szükségem olyan keverékekre, amiket itt Répa nyomozó alkot (miért pont a répa a nyomozó?) s miközben mindenki formázza a nevét, ő nyakában hordozza, mint egy cégért. A kutyák elkeserítően naturálisnak szánt, nyomott pofácskák, a sok négykézlábtól bizonyosan fáj a művésznő térde is cefetül. Hősies, kutyának való munka. A Vakond viszont jó, és néha vannak jó kis sziporkái a Paradicsom Lovagnak, vagy a szintén gonosz (de miért???) Citrom Hercegnőnek is.

Az összes csalódásomról elmondható, okozója, hogy az előadások egyike sem teremtett valódi színházi szituációkat – igaz, a Kolibri előadása időnként súrolta a léceket. Nem állítottam magamra. Szerencsére, egyik előadásról sem azt kell mondanom, hogy bűn, véték, tessék elkerülni. Csak éppen egyik sem varázslat, egyik sem tiszta tanulság, egyik sem jó mese. Vagy nem akként működik. Ha az átadható és felfogható igazságokat nézem: a Lottik nem sokat hazudtak, csak megmaradtak valami felszínes s ezáltal érdektelen igazságnál.

A Rigócsőr sajnós meghamisítja az eredeti mesét, megfosztja elemi erejétől, elveszi igazságát, megfosztja tanulságaitól. Amúgy akár élvezhető is lehetne, de ahhoz nem elég látványos, nem elég igényes. A szünetben a gyerekek odamehetnek a nyitott színpadon maradt, megfogható ruhákhoz, visszatérve a székeikre az egyik kislány azt mondta: „Anya, ez nem is olyan szép!” Igaza volt. A zene igénytelen, a díszlet jelzésszerű, ettől még jó is lehetne. Leszögezem, az egész nem bántó. (Igaz, örültem, hogy erre a vasárnapra nem kaptam kölcsön a hűgokat. De azóta felolvastam nekik a mesét!)

A Hagymácska tartalmilag a leggyengébb. Sőt, zavaros. Egy egész zöldségeskert problematikáját kéne itt rendbe szedni. Miközben felbukkannak lelemények, miközben sallangmentes a színészvezetés.

Voltaképpen nagyon sajnálom, hogy nem három remek, zenés előadásról tudok beszámolni, hanem csak három olyan gyerekszínházról, amely szándékait tekintve tisztességes, a megvalósítás viszonylatában azonban bőven hagy kívánnivalót maga után. Elsősorban azért, mert túlságosan leegyszerűsít, mert elnagyol.

Csak nehogy ezután minden vasárnap gyerekszínházba menjek, mert annyira szeretnék egy igazán jót találni.

Tóth Zsuzsanna

A látott előadások:

Kolibri Színház: Béres Attila – Novák János: A két Lotti

rendezte: Kőváry Katalin

Budapesti Kamaraszínház – Honvéd Kamaraszínház: Rigócsőr király

(A Grimm testvérek nyomán írta Divinyi Réka fh.)

rendezte: Radó János

R.S.9. Stúdiószínház

Hagymácska története (G. Rodari regénye alapján írta Forian Leona)

Rendezte: Lábán Katalin